

ЕКОАСПЕКТИ НА ОБЩАТА СЕЛСКОСТОПАНСКА ПОЛИТИКА

Докт. Милена Тодорова, катедра „Аграрна икономика”,
СА „Д. А. Ценов” – Свищов

Резюме: *Общата селскостопанска политика (ОСП) на Европа от своето въвеждане през 1962 г. до наши дни претърпява няколко значими промени. Всички те са насочени към подобряване на прилаганите мерки за подпомагане на земеделското производство. Съществено значение за развитието на ОСП има отчитането на целия комплекс от икономически, социални, екологични аспекти. Последните имат изключително важна роля, защото без балансирана и запазена природна среда е невъзможно да бъдат постигнати икономическите и социалните цели на ОСП.*

Ключови думи: *Обща селскостопанска политика, икономика, екология, Европа, Р. България.*

1. Същност и развитие на общата селскостопанска политика

Генезисът на Общата селскостопанска политика на Европа е през 1957 г., а реално започва да функционира през 1962 г. По своята същност ОСП е създадена, за да обезпечи европейските граждани с храни отговарящи на високи качествени стандарти на приемливи цени. Също така като важна цел се определя и осигуряването на нормален стандарт на живот на селскостопанските производители.

Исторически за основател на ОСП се приема Сико Маншолт¹. Той полага устоите на европейската селскостопанска политика, а именно гарантирани цени и справедливо разпределени субсидии между държавите членки².

В хронологичен аспект развитието на европейската политика в областта на селското стопанство преминава през различни периоди.

През 1957 г. Римският договор се подписва между шест западно-европейски държави. Като цели на ОСП са определени осигуряването

¹ Сико Маншолт е холандски фермер и политик и водещият основател на европейската селскостопанска политика.

² Вж. по-подробно ЕК, Качество за гражданите и приемливост за Селскостопанските производители. // Общата селскостопанска политика – Историята продължава, Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз, 2012 г.

на храна на достъпни цени за Европейския съюз и подпомагане на производителите в областта на селското стопанство.

Въвеждането в действие на ОСП през 1962 г. и следващите години водят до производството на все повече храна. Хранителните продукти са на приемливи цени, а производителите получават финансово подпомагане. Това води до постигане на високи резултати от провежданата политика.

През осемдесетте години на 20 век високата продуктивност на селското стопанство води до пренасищане на пазара с храни. Наблюдава се дисбаланс между търсенето и предлагането³.

Поради необходимостта от промяна през 1992 г. ценовата подкрепа е редуцирана. Премахва се към пряко финансово подпомагане на производителите. Налага се принципа на устойчиво дългосрочно развитие, чрез полагане на повече грижи за околната среда.

Реформите започнали през деветдесетте години продължават и в новия век с европейската програмата Agenda 2000⁴.

В резултат на реализиращите се промени в ОСП през 2003 г. се забелязва, че селскостопанските производители са по-пазарно ориентирани. Те получават преки помощи. В замяна са длъжни да съблюдават определени стандарти в дейността си.

Приемането на нови страни членки в Европейския съюз през 2004 г. и 2007 г. води до промяна в селско стопанство и селските райони на Евросъюза. Това налага необходимостта от провеждането на нови реформи в ОСП.

През 2011 г. започват обсъжданията по промените в ОСП. Като през 2013 г. след одобрение от Европейския парламент са приети изменения в следните *направления*⁵:

- Засилване на конкурентоспособността на сектора;
- Насърчаване на устойчивото развитие и иновациите;
- Подпомагане на заетостта и растежа в селските райони.

Горепосочените изменения касаят периода 2014-2020 г. Те се прилагат и за двата стълба на ОСП. Първият стълб е директни плащания и обща организация на пазарите. Вторият е развитие на селските райони.

³ Блажева, В. Еволюция на общата селскостопанска политика на европейския съюз. // Списание „Диалог“, 2013, № 4, с. 18.

⁴ Програмата Agenda 2000 е насочена към реформа на ОСП, регионалните политики и създаването на нова финансово рамка на Европейския съюз.

⁵ ЕК, Защо се нуждаем от ОСП. // Политиките на Европейския съюз: Селско стопанство, Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз, 2014 г., с. 5.

2. Общата селскостопанска политика за периода 2014-2020

2.1. Първи стълб - директни плащания и обща организация на пазарите

В годините между 2014-2020 държавите членки ще изплащат директните помощи съгласно условията на шест схеми на ОСП. Три от тях са задължителни за прилагане от всички страни на ЕС, а именно⁶:

- базова схема за директни плащания;
- зелени директни плащания;
- схема за млади земеделски стопани.

Останалите схеми се прилагат по желание на конкретната членка на ЕС. *Във връзка с директните плащания е важно да се отбележи, че са определени задължителни условия за екологизиране на земеделието, чието неспазване води до значителни санкции.*

По отношение на общата организация на пазарите е необходимо да се отбележи, че инструментите за постигането и са множество⁷. Сред всички тях, постоянно действащите са насочени към регулации на качеството на храните.

2.2. Втори стълб - развитие на селските райони

Приоритетите за развитие на селските райони върху, които акцентира ОСП 2014-2020 се обобщават в шест направления. Те са:

- ✓ Трансфер на знания и подпомагане на иновациите;
- ✓ Издигане на конкурентноспособността на земеделските стопанства на по-високо ниво;
- ✓ По-добра организация на хранителната верига, хуманно отношение към животните и минимизиране на риска;
- ✓ Минимизиране на вредните въздействия върху околната среда;
- ✓ Пълноценно използване на ресурсите и подпомагане на екологоориентираната икономика в областта на селското стопанство;
- ✓ Увеличаване на заетостта и намаляване на бедността в селските райони.

Както и при първия стълб на ОСП, съществуват задължителни екоцели. Те се свързват с управлението на земята и борбата с климатичните промени. При неизпълнението им се прилагат санкции.

⁶ Вж. по-подробно Великов Й., Георгиев М. Наръчник „Как да развиваме устойчиво селско стопанство, подпомагано от ОСП 2014-2020”, София 2015, с. 21.

⁷ Пак там, с. 21-22.

2.3. Прилагане на ОСП 2014-2020 в България

През периода 2014-2020 България разполага с бюджет по ОСП в размер на 5,4 млрд. евро за плащания по двата стълба. Те са разпределени, както следва:

Таблица 1. Разпределение на средствата по ОСП 2014-2020 в България

Първи Стълб - 5,2 млрд. евро	Втори Стълб - 2,3 млрд. евро
Базова Схема за ДП (СЕПП)	П1. Трансфер на знания и иновации: бюджетът е разпределен в приоритети M01*, M02, M16
Селскостопански практики благоприятни за климата и за околната среда (Зелени ДП)	П.2. Конкурентоспособност на земеделието: M01, M02, M04, M08, M16
Схеми за обвързано с производството подпомагане	П3. Организация на хранителната верига: M01, M02, M04, M06, M09, M14, M16
Схема за млади земеделски стопани	П4. Опазване на екосистемите: M01, M02, M04, M08, M10, M11, M12, M13, M15, M16
Схема за дребни земеделски стопани Преразпределително плащане	П5. Устойчиво ползване на ресурсите: M01, M02, M04, M07, M08, M16
	П6. Социално приобщаване, намаляване на бедността, икономическо развитие на СР: M06, M07, M19 – ЛИДЕР

Забележка: Таблицата е адаптирана по данни от Наръчник „Как да развиваме устойчиво селско стопанство, подпомагано от ОСП 2014-2020”, Екологично сдружение за земята, София 2015.

За някои от мерките страните могат да избират дали да ги прилагат или не. От възможните мерки и схеми за двата стълба на ОСП, страната ни прилага само гореизброените.

Земеделските стопани в България имат възможността да постигнат устойчивост, конкурентоспособност и да се изправят пред *изменението на климата* с подкрепата на ОСП 2014-2020. Значим процент от директните плащания е обвързан с три *екологосъобразни земедел-*

ски практики: диверсификация на културите, поддържане на постоянни затревени площи и запазване на 5 % от районите, представляващи екологичен интерес⁸.

3. Екопредизвикателства пред ОСП 2014-2020 и мерки за тяхното постигане

Множеството предизвикателства, стоящи пред изпълнението на ОСП 2014-2020 в България и Европа като цяло, се свързват с по-доброто функциониране на прилаганите мерки. *Акцентът пада не само върху постоянното развитие, а и върху опазването на природната среда.* Последната е жизненоважна за чистотата на произвежданите продукти и човешкото здраве в дългосрочен аспект. Тук съществена роля играе биологичното стопанство⁹.

Благодарение на реформите в европейска селскостопанска политика, преките помощи се разпределят справедливо и са по екологосъобразни. Определени са *екопредизвикателства* в следните насоки:

- Подобряване качеството на почвите;
- Подобряване качеството на водата;
- Укрепване на биологичното разнообразие;
- Намаляване на изменението на климата.

Агроекологичните мерки и мерки във връзка с изменението на климата са¹⁰:

- ✓ Възстановяване и поддържане на затревени площи с висока природна стойност;
- ✓ Поддържане на местообитанията на защитени видове в обработваеми земи;
- ✓ Контрол на почвената ерозия и традиционни практики за сезонна паша;
- ✓ Опазване на застрашени от изчезване местни породи и сортове, важни за селското стопанство.

Стимулирането на биологичното земеделие¹¹ е в две направления: плащания за реализиране на биологично земеделие и плащания за поддържане на биоизземелието.

⁸ http://ec.europa.eu/agriculture/cap-in-your-country/index_bg.htm (15.09.2016 г.)

⁹ Повече за биологичното стопанство вж. Николова М. Мотивация за развитие и ефекти от дейността на биологично стопанство// Списание „Диалог”, 2013, № 2.

¹⁰ <http://ec.europa.eu/agriculture> (21.09.2016).

¹¹ При биоизземелието не се използват минерални торове и химически средства, т.е. се щади околната среда и респективно човешкото здраве. Вж. по-подробно Николова М., Биологичното земеделие – състояние и потенциал за развитие, АИ Ценов, 2013, с. 11 – 57.

От текущата 2016 г. са предвидени и плащания за екологични услуги и услуги във връзка с климата в горското стопанство и опазване на горите.

Заклучение

В ОСП 2014-2020 са реализирани редица промени в сравнение с предходния период. Наред с измененията се акцентира с особено внимание и върху екологични аспекти. Те имат важна роля в съвременното стопанство, защото без балансирана и запазена природна среда е невъзможно провеждането на устойчива селскостопанска политика.

Редица екопредизвикателства са заложили в ОСП 2014-2020. Постигането на екоцелите само по себе си е едно голямо предизвикателство. Внимателният разчет на средствата и коректното им и навременно разпределение е ключът към постигането на всички цели на ОСП и в частност на екологичните такива.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Блажева, В.** Еволюция на общата селскостопанска политика на европейския съюз. // Списание „Диалог”, 2013, № 4.
2. **Великов Й., Георгиев М.** Наръчник „Как да развиваме устойчиво селско стопанство, подпомагано от ОСП 2014-2020”, София 2015.
3. **Николова М.** Мотивация за развитие и ефекти от дейността на биологично стопанство // Списание „Диалог”, 2013, № 2.
4. **Николова М.,** Биологичното земеделие – състояние и потенциал за развитие, АИ Ценов, 2013.
5. **ЕК,** Качество за гражданите и приемливост за Селскостопанските производители. // Общата селскостопанска политика – Историята продължава, Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз, 2012.
6. **ЕК,** Защо се нуждаем от ОСП.// Политиките на Европейския съюз: Селско стопанство, Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз, 2014.
http://ec.europa.eu/agriculture/cap-in-your-country/index_bg.htm
(15.09.2016 г.) <http://ec.europa.eu/agriculture> (21.09.2016).

Публикуваните доклади не са редактирани и коригирани. Авторите носят пълна отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници, както и за езиковото оформление на текстовете.

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ

ИКОНОМИЧЕСКО БЛАГОСЪСТОЯНИЕ ЧРЕЗ СПОДЕЛЯНЕ НА ЗНАНИЯ

9 – 10 ноември 2016 г.

Том 1 Икономика, държава, общество

СБОРНИК ДОКЛАДИ

ISBN 978-954-23-1185-0

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”

Свищов, ул. Градево № 24